

Biologisch-dynamische landbouw in ontwikkeling

Kijken in de spiegel van je werk

Algemene ledenvergadering 2016

Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding

Algemene ledenvergadering

Graag nodigen wij je uit voor de Algemene ledenvergadering van de BD-Vereniging, die we samen met Stichting Grondbeheer organiseren. We zijn daarvoor op vrijdag 3 juni te gast bij zorgboerderij De Hondspol in Driebergen. Deze zorgboerderij maakt een nieuwe start als zelfstandig bedrijf na een roerige tijd. Stichting Grondbeheer is nauw betrokken bij de (her)financiering van de boerderij. Marcel, Hanneke, Linda, Ruud, Margot en Huig werken hard om van het bedrijf opnieuw een succes te maken. De Hondspol heeft een diepe humushoudende grond die diep doorwortelbaar is. Na meer dan dertig jaar biologisch-dynamisch werken kun je zien wat dat voor de bodem oplevert.

Het thema voor deze ontmoetings- en beleevingsdag is "Kijken in de spiegel van je werk". Dat zullen we doen bij de rondgang over de Hondspol, bij de presentaties van Stichting Grondbeheer en van het bestuur van de BD-Vereniging én bij de werkgroepen. We nodigen iedereen uit een situatie of vraag uit de eigen (werk)situatie in te brengen.

De bijeenkomst heeft als Algemene ledenvergadering ook een formeel gedeelte. We zijn blij Karin Stolk voor te kunnen dragen als bestuurslid. Zij was eerder bestuurslid en keert graag terug. Als voorzitter wil ik graag

aan een tweede termijn beginnen. Dat betekent dat ik vanuit de vereniging in een brede verbinding met andere organisaties verder kan werken aan een omslag in de landbouw. Michiel Rietveld willen we graag benoemen tot erelid van de vereniging. Zijn verdienste voor Kraaybeekerhof en de vele cursussen die hij geeft zijn voor de ontwikkeling van de biologisch-dynamische landbouw van grote waarde. En tenslotte willen we het jaarverslag en de begroting vaststellen zoals in deze uitgave weergegeven. We hopen dat je met deze voorstellen in wilt stemmen. Mocht je op- of aanmerkingen hebben, dan horen we dat graag zo spoedig mogelijk. Je kunt daartoe contact opnemen met één van de bestuursleden, of met Luc Ambagts: 0850 609044, luc@bdvereniging.nl

De kosten van de dag worden gedragen door de BD-Vereniging en Stichting Grondbeheer. Indien je vóór 27 mei laat weten of je komt, kunnen we je gastvrij ontvangen. Je kunt je voor deze dag aanmelden via de BD-Vereniging, tel: 0850 609044, of via het formulier op de website bdvereniging.nl.

*Piet van IJzendoorn,
voorzitter BD-Vereniging*

Wanneer vrijdag 3 juni
Tijd 10-16 uur
Waar De Hondspol
Gooijerdijk 18b-20
3972 MB
Driebergen-Rijsenburg

- 10-10.30 Ontvangst met koffie & thee
- 10.30-12 Presentatie De Hondspol met rondleiding
- 12-13 Lunch en wandelgangen
- 13-14 Presentatie Stichting Grondbeheer en BD-Vereniging (inclusief formeel gedeelte Algemene ledenvergadering)
- 14-15.30 **Kijken in de spiegel van je werk**
Thema-werkgroepen over de eigen mogelijkheden voor de ontwikkeling van een biologisch-dynamische toekomst. (Je kunt je keuze ter plekke maken. Zie ook bdvereniging.nl)
- 15.30-16 Afsluiting van de dag

De Hondspol

Kijken in de spiegel van je werk

Bij een rondgang over zijn bedrijf vertelde Jeroen Konijn – veehouder in Driehuizen, Noord Holland – over zijn gebruik van krachtvoer: "Ik geef dan liever graan dat ik zelf geteeld heb, dan weet ik wat ik voer".

In het eerste deel van die zin – het graan dat ik zelf geteeld heb – verschijnt het streven naar de gesloten kringloop die de agro-ecologische basis van elk biologisch-dynamisch bedrijf vormt. Het tweede deel – dan weet ik wat ik voer – wijst op de rol die je als boer of tuinder hebt, juist dankzij die kringloop. Doordat veel van het bedrijf zelf komt is het bedrijf de veroorzaker van alles wat er gebeurt. Je bent het zelf. Kijken naar je bedrijf wordt kijken naar de spiegel van je eigen doen en laten.

Biologisch-dynamisch werkende boeren en tuinders hebben veel gelegenheid in die spiegel te kijken. De BD-Vereniging faciliteert dat al twintig jaar met een breed aanbod van uitwisselings- en begeleidingsvormen in het project BD-beroepsontwikkeling. In dit jaarverslag leggen we de focus op dat project. Daarin worden de antroposofische wortels van de BD-Vereniging manifest: De individuele mens die zelf verantwoordelijk wil zijn voor wat hij of zij in het werk teweegbrengt.

*Luc Ambagts,
beleidsmedewerker BD-Vereniging*

Pas het oude beginsel: "er is geen geest zonder stof, geen stof zonder geest", zo toe dat je zegt: Wij willen al het praktische doen in het licht van de geest en we willen het licht van de geest zo zoeken dat het ons warmte geeft in ons praktische handelen.

(Rudolf Steiner, 24 september 1919)

GAOS - Swifterbant

"We kijken met elkaar naar onze ontwikkeling in het bedrijf"

Scholing en ontwikkeling op BD-bedrijf GAOS:

Wat wil de kudde?

Na de koffie en de tiramisu komt een model van de nieuwe stal op de keukentafel. Een ronde stal, met uitzicht voor en op de koeien. Hoe wil de kudde koeien gehuisvest en verzorgd worden? Boerin Ellen Krul, boer Jos Jeuken, hun dochter Jans en mededenker Klaas-Jan ontwikkelen hun bedrijf GAOS verder. GAOS is al een veelzijdig biologisch-dynamisch bedrijf in Swifterbant: akkerbouw, vleesvee, teelt van zaadvaste rassen, bijen, kippen, kunst, een gezellig in- en uitlopen van stagiaires en medewerkers. En straks een nieuwe stal voor de koeien. Want, stelt Jos: "koeien horen bij een BD-bedrijf. En als je weet wat je moet vragen, komen de antwoorden." *Tekst: Maria van Boxtel / Foto's Dick Boschloo*

Klaas-Jan maakte op school een afstudeerproject met een ronde stal. "Zoals ik het in mijn hoofd heb, had Klaas-Jan op school al een plan gemaakt," vertelt Jos. "Niet teveel dooie hoeken in de ligruimte en open zijwanden, zodat de koeien naar buiten kunnen kijken en het bedrijf overzien. En ze zijn zichtbaar voor de mensen in de buurt onder een parapluvormig dak." Als je van jongs af aan met dieren omgaat, heb je een idee van looplijnen in een stal, hoe een kudde functioneert en waar de kalveren veilig bij de koe kunnen blijven. Jans voegde houten spanten

aan het plan toe. Ellen grinnikt: misschien nog varkens die wroeten en een kraaiennest bovenin het ronde dak? Gezamenlijk ideeën inbrengen en uitwisselen, een bijdrage van de scholing en ontwikkeling van BD-beroepsontwikkeling?

Ellen houdt van het sociale in de bijeenkomsten. Ze genoot van de boerinnenclub. "We kwamen als vrouwen samen, in de polder. Ik kon leren van oudere boerinnen, en we zochten de verdieping op. Ook met inbreng van anderen, zoals Liesbeth Biesterbosch over de sterren en Edith Lammerts van Bueren over

bedrijfsindividualiteit. Dat waren leuke jaren." Ellen volgde net als Jos opleidingen in Ecotherapie en intuïtieve ontwikkeling en natuurlijk nog een keer de landbouw cursus en andere cursussen. Nu intervisie. "Mijn intervisiegroep met Caro van Roon is gemengd: boeren en boerinnen van alle leeftijden. Het is gezellig en vertrouwd, en we gaan meteen de diepte in." Ellen weet van zichzelf dat ze die prikkeling nodig heeft. "In het werk en in het samenkomen met anderen ontdek ik verbanden. Over het werken van de elementenwezens, ingebracht door Caro. Of door de vragen van consumenten in het bijenproject. Dat triggert me." Ze lacht: "nu ben ik het oudje in de groep."

Dochter Jans werkt ook op GAOS. Ze volgde net als haar moeder de opleiding aan de Warmonderhof, na een begin van de PABO die haar een goede, kunstzinnige basis gaf. "Ik doe kleine initiatieven op het bedrijf," glimlacht ze bescheiden. "Proeftuinen met onze zaadvaste rassen. En de teelt van bietjes voor Odin, die komen voorgekookt en verpakt in de winkel. Dat is overzichtelijk en heb ik zelf verzorgd." Jans neemt niet deel aan een intervisiegroep, maar is al drie winters actieve actief met cursussen. "Met Michiel Rietveld bestuderen we de Landbouw cursus, het boek Klankharmonie en nu de klassenuren. Als ik in de winter zo studeer, kan ik het in de zomer laten bezinken tijdens het werk op het land." Jans neemt haar vader Jos mee in vragen, antwoorden en haar ontdekkingen. Jos "Ik kan met mijn vragen bij Jans terecht." Verder verzorgt ze de preparaten op het bedrijf. "Ik maak het kiezel- en koehoornpreparaat." Volgens haar vader goed, toegewijd

en rustig en in volledige samenspraak. Uitwisseling met andere biologisch-dynamische bedrijven komt zo vanzelf bij elkaar: BD-teler René Groenen is gastheer voor de proeverijen van zaadvaste rassen, zijn vrouw Gineke de Graaf verzorgt preparaten voor bedrijven. "Eens in de zoveel tijd ga ik in de leer bij Gineke om preparaten te maken." Klaas-Jan werkt na de Warmonderhof nu een jaar op GAOS. Hij wil graag wat meer de diepte in. "Dus ik doe niet alles tegelijk. Ik volgde de landbouw cursus van Michiel, en ga er nu zelf verder mee. Als je er wat mee wilt doen in de praktijk, moet je meer weten

van die praktijk." De cursus geeft een achtergrondkader, daarna wil Klaas-Jan er iets mee doen. Dus geen cursus Klankharmonie – want dat verbreedt nog meer – maar bijvoorbeeld een cursus aardappelveredeling. "Want wat Michiel Rietveld vertelt is leuk, hoe pas je het toe in de praktijk?" Klaas-Jan doet mee met de intervisiegroep Flevojong van BD-beroepsontwikkeling. "Dan kijken we met elkaar naar onze ontwikkeling in het bedrijf of daar buiten." Klaas-Jan kiest bewust voor werken op een veelzijdig bedrijf. "Niet maar negen gewassen, maar wel twintig. Projectjes met groenbemers of een nieuwe stal. Dat vind ik leuk, anders is het iets te saai."

Jos startte drie jaar geleden met de cursussen van Michiel Rietveld. "Dat diende zich zo aan. Ik zoek de laatste tien jaar verdieping, waarmee het bedrijf als geheel kan groeien en ik als mens. De koeien waren nu aan de orde." Op zijn akkerbouwbedrijf had Jos namelijk zo zijn gedachten over de kudde. "Het is veel werk, het vereist aandacht. Toen ze een keer door een natte lente niet naar het na-

"Ik ben de BD ingerold en vond daar een vanzelfsprekende samenhang"

20 jaar BD-Beroepsontwikkeling

In 1996 is de BD-Vereniging begonnen met het project 'Coach in bedrijf' om boeren en tuinders te begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling bij de opbouw van hun biologisch-dynamisch bedrijf. In de jaren daarna is dat project uitgebreid met andere werkvormen tot wat we nu BD-beroepsontwikkeling noemen. In de bijeenkomsten ontmoeten BD-professionals elkaar om vragen uit hun bedrijf en werk gezamenlijk te bespreken. Begeleiders van dit project zijn ook actief in Collegiale Toetsing voor Stichting Demeter, in de BD-preparatencursussen, bij bedrijfs-opvolging via Landgilde en voor de Vereniging van Natuurvoedingskundigen VNVK. BD-beroepsontwikkeling is de basis geworden van een open gesprekscultuur waarin de biologisch-dynamische landbouw zich verder ontwikkelt. Deelname aan de activiteiten is gratis voor beroepsleden van de BD-Vereniging.

> Begeleiderstraining
BD-Beroepsontwikkeling

tuurgebied konden en we ze steeds in de stal moesten blijven verzorgen, kreeg ik er bijna genoeg van. Maar dieren horen bij een BD-bedrijf. We moeten ze een goede plek geven." Die vraag wordt nu gehoord. "Een nieuwe slager, de conferentie in Dornach over het dier, de inbreng van Klaas-Jan en van Jans. Dan is de nieuwe stal een goede stap." Jos verzorgt zijn scholing bewust. "Ik ben de BD in gerold en vond daar een vanzelfsprekende samenhang. Na 15 jaar werken op het bedrijf heb ik ook opleidingen in Ecotherapie en Intuïtieve Ontwikkeling gevolgd. Dat geeft me tools in de energetische wereld. Nu richt ik me op Steiner, zo kom ik via een omweg weer bij de antroposofie."

Zijn intervisiegroep onder begeleiding van Joke Bloksma volgt hij al vijftien jaar. "Een vaste groep, al lang bij elkaar. Ik merk dat we op deze manier goede vragen kunnen stellen, we hebben ons de werkwijze eigen gemaakt." De vertrouwde groep pakt ook nieuwe thema's aan, zoals het wezen van het dier. "Het beeld vatten van het 'koeienwezen', daar contact mee maken, dat lukt en is nu aan de orde. Zo weet je dat vanzelfsprekendheden als voer van eigen bedrijf ook kloppen voor onze kudde." Een ander thema is bedrijfsopvolging "Dat een nieuwe generatie, zoals Jans en Klaas-Jan, het ook oppakt, dat geeft me plezier. Het doorgeven hoort nu ook een beetje bij mijn levensfase. Dat ik die missie van BD-landbouw verder kan vertellen, dat is fijn."

"Ik ervaar BD-boeren als hele wijze mensen"

Caro van Roon begeleidt al meer dan vijf jaar groepen boeren, jong, oud, gemengd. Het is haar passie om de mensen geconcentreerd met elkaar te laten werken. *Tekst: Luc Ambagts*

"Twee weken geleden begeleidde ik een intervisiegroep. Bijna iedereen was er. Ik liet mensen met oliepastel in kleur de stemming over hun bedrijf op dat moment opzetten. Vanuit een meditatieve concentratie maken ze het beeld. Ze volgen hun hand. Ieder heeft toen zijn beeld laten zien en de anderen hebben dat gekarakteriseerd. Een boer dacht dat er chaos in haar bedrijf heerste. Na de oefening zag ze dat het geen chaos was, maar dynamiek. Het had een richting, het was geen ratjetoe. Vrijwel iedereen had na het karakteriseren van het beeld zo'n re-

actie van 'Wow, nu zie ik het!' of: 'O, wat mooi, ja!'

Vaak krijg ik de omschrijving van het vraagstuk van te voren. Daar broed ik dan op: welke werkvorm past daarbij. Ik wil graag dat de persoon en de vraag zichtbaar worden, dat er helderheid komt.

Jonge boeren zitten vol energie en hebben veel ideeën voor hun bedrijf. Dat is heerlijk om mee te maken. In een gemengde groep met jong en oud merk je hoe het verschil in levensfase elkaar voedt. Er is een vanzelfsprekende gelijkwaardigheid."

BD-Beroepsontwikkeling Feiten & Cijfers In 2015 doen van circa **80** bedrijven mensen mee in **11** verschillende groepen. Totaal **29** begeleiders zijn beschikbaar voor groepsbegeleiding en/of individuele coaching. De begeleiders faciliteerden **137** bedrijfsbezoeken in het kader van Collegiale Toetsing

Bodemkundig cadeau

Tekst: Luc Ambagts, Jozien Vos

Een ervaring: We kijken in de diepe put die Coen ter Berg, bodemkundige, vaardig met zijn spa graaft. Hij wijst, wij kijken. Het stikt van de gaatjes in de poreuze ondergrond. We zien roestvlekken, wortelresten, een enkele worm. De glimmende sporen duiden op wateroverlast. Het hoopt zich op, op een storende laag, daar is geen bodemleven te zien. De grond wordt tussen de vingers gewreven, stroef. In de bouwvoor is er een tekort aan zuurstof, het is tegenovergesteld aan de diepere lagen. Maar in een volgende kuil onder de grasklaver zien we een prachtige structuur, fijnere poriën. Het graven van kuilen is niet meer te stuiten.

Bij Collegiale Toetsing bezoeken drie tot vier boeren elkaars bedrijf. Bemesting, teeltplan, bodem, ecologische kwaliteit, sociale omstandigheden, tal van aspecten komen dan systematisch aan bod. Uit het gesprek komen concrete suggesties voor verbeteringen op het bedrijf. De BD-Vereniging bood in 2015 - het jaar van de bodem - de mogelijkheid om met een bodemkundige nog een keer naar één van de bedrijven te kijken.

BD-Beroepsontwikkeling Werkvormen

Intervisie - In een regiogroep bespreek je vragen rond persoon en bedrijf. **Boerenbezoek** - Met een regiogroep bezoek je elkaars bedrijf. **Themagroep** - Je bespreekt en bestudeert een inhoudelijk thema met een groep collega's. **Collegiale Toetsing** - Uitbouwen potentie als BD-bedrijf (Een initiatief van Stichting Demeter). **Coaching** - Je bespreekt jouw vragen in een 1 op 1 relatie met een coach

Publicaties

- BD-preparaten maken en toepassen (herdruk)
- Bodemvruchtbaarheid als vrucht van de landbouw (herdruk)
- Breng het land tot bloei
- Vitale Voeding, Barstensvol Leven (in voorbereiding)
- Bijenboek Karsten Massei (in voorbereiding)

Gesprekspartners

- Bewust Bodemgebruik
- Bio Academy
- Biohuis
- Bionext
- Burger Boer Bankier
- Down2Earth
- Initiatiefgroep Grondeigendom
- Landgilde
- Louis Bolk Instituut
- LTO-TTIP overleg
- Milieudefensie
- Ministerie van Economische Zaken
- Ontwikkelingsgroep BD-Graduate School
- Oosterwold "Voedsel Lokaal"
- Other Wise
- Pioniersgroep Zorglandbouw
- Platform Aarde Boer Consument (ABC)
- Rijkswaterstaat
- Stadslandbouw Amsterdam
- Stichting Demeter
- Stichting Grondbeheer
- Stichting Kraaybeekerhof
- Stichting van Akker naar Bos
- ToekomstBoeren
- Triodos Bank
- Voedsel Anders
- Wageningen UR
- Warmonderhof

Samenwerkingsprojecten

- De Groenen Hof - preparatencursussen
- De Verrijking - Bodemfestival Uden
- CSA boeren en tuinders via Land&Co - CSA Conferentie
- Stadsboerderij - onderzoek bedrijfsindividualiteit
- Stichting Bio-KI - fokkerij dubbeldoelkippen
- Stichting Demeter - bodemstudie, Demeter Monitor, Demeterplein, congres
- Stichting Grondbeheer - gastlessen vrije grond, sponsorloop Warmonderhof
- Forum Synergies, Farm Succession Europe en VD Kamp-Consult - internationale jongeren uitwisseling
- Voedsel Anders / Platform ABC- studiedag korte ketens
- Warmonderhof - winterconferenties, open dag
- Youth Food Movement - studiedag voeding

Activiteiten BD-Vereniging

10-jan	Studiedag schrijven over BD
21-22 jan	Bio-Beurs met Demeterplein en workshops
4-7 feb	Landbouwconferentie Dornach
12 feb	Excursie De Vijfsprong
27 feb en 7 mrt	Breng het land tot bloei, winterconferenties
6-7 mrt	BD-Jong weekend
20 mrt	Conferentie landbouw en zorg
9 apr	Excursie Veld en Beek
20 juni	Weet je deel van een groter geheel, Algemene ledenvergadering
6 sep	Oogstfeest Warmonderhof
26 sep	Excursie Het Open Veld
30 sep	Congres Microkosmos Macrokosmos
2-5 nov	Excursiedagen Vertreterkreis
12 nov	Sponsorloop Warmonderhof
12-13 dec	CSA Conferentie

Financieel jaarverslag 2015 en begroting 2016

Maria van Boxtel,
penningmeester BD-Vereniging en
Bram Gordijn, bureaumedewerker

Actieve intervisiegroepen, samen preparaten maken, flinke uitwisseling op conferenties, een prachtig ledenblad 'Dynamisch Perspectief': de vereniging bruist. Dat betekent ook dat we een levendige organisatie zijn die meer uitgeeft dan er aan vaste inkomsten via contributie jaarlijks binnenkomt. Dit kan doordat we ook regelmatig giften en nalatenschappen ontvangen, waarvoor wij zeer dankbaar zijn. Naast onze eigen activiteiten steunen we ook initiatieven, die nauw verwant zijn met de BD-Vereniging. We hadden voor 2015 begroot een negatief resultaat van € 47.000. Het resultaat 2015 is iets gunstiger uitgekomen op € 31.644 negatief.

Baten

De regelmatige inkomsten van de vereniging bestaan op de eerste plaats uit de jaarlijkse contributies. De giften en nalatenschappen zijn ook een belangrijke bron van inkomsten. De giften zijn licht gedaald ten opzichte van voorgaande jaren. Nalatenschappen doen zich incidenteel voor, maar over meerdere jaren gezien mochten wij met een zekere regelmaat een grote nalatenschap ontvangen. In 2015 was er een nalatenschap van € 79.000. Wij zijn iedereen zeer dankbaar die in welke vorm of in welke omvang ook

de vereniging ondersteunt. Omwille van de privacy hebben we de namen van de gevers niet vermeld. Het blijft bijzonder om te ervaren dat mensen tijdens of na hun leven een substantiële financiële bijdrage geven.

De inkomsten uit contributies zijn de basis van de vereniging. In 2015 hebben we actief ingezet op het beter innen van de contributies: niet betaalde contributiefacturen werden actief nagestuurd, nagebeeld en, bij uitblijven van een reactie, uiteindelijk als lid uitgeschreven. Dit resulteerde in een halvering van de niet betaalde ledenbijdragen. Verder hebben we een bescheiden opbrengst van advertenties en de verkoop van boeken en brochures. De rente-inkomsten zijn in de afgelopen jaren steeds verder gedaald door de lage rentestand.

Totaal baten: € 186.925

Lasten, de directe kosten

We onderscheiden 3 groepen uitgaven:

- **de basiskosten van de vereniging, sub totaal € 98.206**
De personeelskosten zijn conform begroting. De huisvestingskosten zijn lager dan begroot omdat we ons vaste kantoor op Warmonderhof hebben verruild voor be-

scheiden werkplekken bij de medewerkers thuis of in de buurt.

- **ons ledenblad Dynamisch Perspectief, sub totaal € 54.990**

We besteden daar veel zorg en aandacht aan – en dus ook kosten. Er komen nu jaarlijks 6 nummers uit, waarvan één als special. De tweede DP van 2015, de special 'Breng het land tot bloei' is goed gewaardeerd. Veel exemplaren daarvan hebben inmiddels ook hun weg gevonden naar BD-imkers. In 2015 begonnen we al te schrijven aan de speciale uitgave 'Land: ruimte voor nieuwe boeren' die is gepubliceerd begin 2016. Dynamisch Perspectief is een belangrijke verbindende schakel binnen de vereniging.

- **Onderzoek en Ontwikkeling, sub totaal € 65.374 (inclusief BD-beroepsontwikkeling)**

Aan onderzoek en ontwikkeling is meer uitgegeven dan begroot. We steunden drie cursussen in het land over het maken van preparaten, de deelnemers aan BD-beroepsontwikkeling konden gebruik maken van een bodemdeskundige in het jaar van de bodem en we stimuleerden de uitgave van boeken over voeding en levenskrach-

Exploitatie	resultaat 2014	begroting 2015	resultaat 2015	begroting 2016
Baten				
Contributies	92.916	95.000	90.520	95.000
Giften	7.424	0	10.553	10.000
Nalatenschappen	100.000	60.000	78.894	30.000
Advertenties, DP's en boekenverkoop	8.649	7.000	5.453	15.000
Rente	2.430	2.000	1.505	1.000
Baten totaal	211.419	164.000	186.925	151.000
Lasten				
Basis				
Personeelskosten (in loondienst)	63.898	69.500	69.122	70.000
Huisvestingskosten	6.856	4.000	2.378	3.000
Kantoorkosten	7.468	8.000	7.678	9.000
Bestuur / beheer / accountant	11.957	10.000	10.815	10.000
Projecten "Public Relation"	10.593	10.000	8.213	5.000
Subtotaal Basis	100.772	101.500	98.206	97.000
Dynamisch Perspectief	49.300	50.000	54.990	60.000
BD-beroepsontwikkeling	13.596	20.000	18.420	20.000
Onderzoek en Ontwikkeling:				
Steun aan projecten	24.882	22.000	27.472	15.000
Boekprojecten	10.958	10.000	14.246	0
Winterconferentie	4.481	4.500	4.048	5.500
BD-jong/Toekomstboeren	392	500	731	1.000
Overig/Opzetten wervingsplan 2016	2.094	2.500	456	2.500
Subtotaal Onderzoek en Ontwikkeling	42.806	39.500	46.953	24.000
Lasten totaal	206.473	211.000	218.569	201.000
Resultaat				
Baten totaal	211.419	164.000	186.925	151.000
Lasten totaal	206.473	211.000	218.569	201.000
Resultaat	4.946	-47.000	-31.644	-50.000

ten. Bovendien ontvingen we de Vertreterkreis in Nederland rondom het thema 'bedrijfsindividualiteit': de internationale gasten keken hun ogen uit op de Nederlandse BD-bedrijven. Voor BD-beroepsontwikkeling is minder uitgegeven dan begroot, mede door schenking van hun tijd door de begeleiders. Hier zijn we erg dankbaar voor!
Totaal lasten: € 218.570

Begroting 2016 en Toewijzing resultaat 2015

Grote giften en legaten werden tot nu toe als een gemiddeld bedrag van de laatste jaren in de begroting opgenomen. We willen de begroting graag een stevige basis geven, zonder deze grote giften al bij voorbaat mee te rekenen. We willen die giften liever kunnen besteden aan nieuwe, grote projecten. Of ze toevoegen aan de reserve voor een meer geleidelijke aanvulling op een eventueel tekort op de begroting. Daarom gaan we vanaf 2016 werk maken van ledenwerving. Ook gaan we op zoek naar partnerschappen met bevriende instellingen en bedrijven die de vereniging financieel willen steunen. We werken aan een geleidelijke overgang. Daarom nemen we in 2016 nog € 30.000 aan nalatenschappen in de begroting op. Er zijn toezeggingen die dat rechtvaardigen. Daarnaast hebben we in de begroting het bedrag voor steun aan projecten verlaagd en voorzien we in 2016 geen steun aan boekprojecten. Het begrote resultaat is met € 50.000 negatief nog in lijn met ons uitgangspunt, namelijk dat de reserve

toereikend is om zonder bijstellingen drie jaar door te kunnen gaan. Met ledenwerving en partnerschappen werken we eraan dat de financiën voor veel langere tijd toereikend zullen zijn. En dat op termijn ook de steun aan projecten weer kan toenemen.

De projecten die tot nu toe bij public relations zijn geboekt, zoals deelname aan de Bio-Beurs, najaarscongres en Demetermonitor, brengen we zoveel mogelijk bij 'steun aan projecten' onder. De extra kosten voor de jaarlijkse special van Dynamisch Perspectief verschuiven we van Boekprojecten naar de post Dynamisch Perspectief, zodat alle kosten voor ons blad helder bij elkaar staan. BD-beroepsontwikkeling is een kernactiviteit van de BD-Vereniging geworden. Daarom wordt dat vanaf nu in een eigen regel genoemd staan bij onderzoek en ontwikkeling vooral de tijdelijke of eenmalige activiteiten.

De toewijzing van het resultaat gebeurde de afgelopen jaren op basis van een herberekening van alle kosten naar de rubrieken Secretariaat, Dynamisch Perspectief en Onderzoek & Ontwikkeling. Voor een eenvoudiger en helderder jaaroverzicht stoppen we met die herberekening en wijst het bestuur het resultaat toe naar rato van de grootte van de reserve: voor 2015 komt € 22.151 ten laste van het Willy Schilthuisfonds en € 9.493 ten laste van de algemene reserve.

Ledenbijdragen, giften en nalatenschappen blijven nodig voor de vereniging om BD-ontwikkeling te ondersteunen. Denk aan de continuïteit en de uitbreiding van intervisiegroepen voor startende ondernemers in de BD-beroepsontwikkeling. Of denk aan de geslaagde activiteiten in vorige jaren: Met vele partners waren we enthousiaste bezoekers van het congres over de micro- en de macrokosmos in Artis. Op de Bio-Beurs vul-

den we het Demeterplein: natuurvoedingskundigen lieten de bezoekers écht proeven. Voor BD-Grondbeheer maakten we een sponsorloop mogelijk. Jonge boeren renden op Warmonderhof ruim € 8.000 euro bijeen voor grond onder hun eigen toekomst.

Balans

De vaste activa zijn in 2015 afgenomen door afschrijvingen op de inventaris. De liquide middelen zijn afgenomen met bijna € 18.000. Het bedrag aan openstaande vorderingen is verder gedaald dankzij een actief debiteurenbeleid.

Passiva: De hoogte van het bedrag Crediteuren is normaal voor een vereniging van onze omvang. De reserves zijn afgenomen, zoals hierboven al genoemd bij de toewijzing van het resultaat.

Balans	1-1-2015	31-12-2015
Activa		
Vaste activa	4.349	2.762
Waarborgen	810	985
Vorderingen	12.332	5.677
Liquide middelen	166.636	148.842
Totaal	184.128	158.267
Passiva		
W.Schilthuisfonds	120.934	98.783
Algemene reserve	52.622	43.129
Crediteuren	10.571	16.355
Totaal	184.128	158.267

Ledenaantal	1-1-15	1-1-16
Algemene leden	1469	1426
Leden in Europa	39	41
Leden buiten Europa	4	4
Leden jeugd-/studententarief	21	22
Totaal algemene leden	1533	1493
Beroepsleden	290	314
Totaal	1836	1807
Donateurs	26	25

Ledenaantal: lichte daling, groei beroepsleden

Het totale aantal leden van onze vereniging is in 2016 licht gedaald. Dit betreft vooral een daling bij de basisleden. Dit komt met name door het actieve beleid om contributies beter te innen: niet betalende leden zijn - na divers contact in 2015 - uiteindelijk als lid uitgeschreven. Daarnaast zien we een stijging van het aantal beroepsleden, dat zijn leden die in hun werk actief bezig zijn met biologisch-dynamische landbouw en voeding. Dit betreft zowel nieuwe beroepsleden als leden die hun basislidmaatschap hebben omgezet in een beroepslidmaatschap.

In 2016 willen we graag een stijging van het aantal leden. We roepen u als lid daarom op actief met ons te werven. Wilt u zelf uw basislidmaatschap omzetten in beroepslidmaatschap? Of kent u mensen die interesse hebben in het werkveld van de biologisch-dynamische landbouw en voeding? Kijk op bdvereniging.nl en zet uw lidmaatschap om of biedt uw vrienden een kennismakingsnummer aan!

Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding

Biologisch-dynamische landbouw produceert vitale voeding met respect voor alles wat leeft.

De BD-Vereniging ondersteunt boeren en boerinnen bij de ontwikkeling van hun bedrijf met ontmoetingen, scholing, onderzoek en publicaties. Dat leidt tot meer bodemvruchtbaarheid, een gezondere leefomgeving en een fraaier landschap.

De BD-Vereniging bestaat uit ruim 300 professionals uit de biologisch-dynamische landbouw en circa 1500 ondersteunende leden. Ze werkt samen met o.a. Stichting Demeter, Stichting Grondbeheer BD-landbouw en de Antroposofische Vereniging in Nederland.

Leden
Beroepsleden van de BD-Vereniging werken mee aan de ontwikkeling van de landbouw door de uitoefening van hun beroep als winkelier, voedingskundige, onderzoeker, boer of tuinder.

Basisleden ondersteunen met hun lidmaatschap het werk van de beroepsleden. Ook zij kunnen in de BD-Vereniging een actieve rol vervullen door informatie te verspreiden of deel te nemen aan activiteiten.

Alle leden ontvangen het ledenblad Dynamisch Perspectief en uitnodigingen voor alle activiteiten.

Nog geen lid?
Meld je aan op bdvereniging.nl. Dan blijf je op de hoogte!

colofon

www.bdvereniging.nl
info@bdvereniging.nl

Bestuur

Piet van IJzendoorn (voorzitter), Maria van Boxtel (penningmeester), Derk Klein Bramel (secretaris), ... (vacature 2x).

Dit jaarverslag is samengesteld door Luc Ambagts, Maria van Boxtel en Bram Gordijn.

Bureau

Luc Ambagts (organisatie en projecten), Bram Gordijn (secretariaat en boekhouding).

Vormgeving

Gerda Peters, Fingerprint

Fotografie

Dick Boschloo, Joke Bloksma, Michiel Wijnbergh e.a.

